

SISÄMINISTERIÖ

07.03.2014

26. 03. 2014

INRIKESMINISTERIET

SMO72:00/2011

**LAUSUNTO LUONNOKSEEN HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE
LAEIKSI ULKOMAALAINLAIN SEKÄ SÄILÖÖNOTETTujen ULKOMAALAISTEN
KOHTELUSTA JA SÄILÖÖNOTTOYKSİKÖSTÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA**

Sisäministeriössä on valmisteltu luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi ulkomaalaislain sekä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta. Esityksen tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti kieltää ilman huoltajaa maassa olevien turvapaikanhakijalasten säilöönotto ja täsmentää myös muutoin säilöön ottamista koskevaa sääntelyä. Lisäksi säännöksiä on ehdotettu muutettavaksi sekä EU:n vastaanottodirektiivin että kansallisten tarpeiden johdosta.

Sosiaali- ja terveysministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa:

YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 3 Artiklan mukaisesti kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lakiehdotuksessa esitetään, että ulkomaalainen voitaisiin määrätä ilmoittautumaan määräajoin poliisiin tai rajatarkastusviranomaisen toimipisteen ohella myös vastaanottokeskuksessa. Ilmoittautumisvelvollisuutta esitetään käytettäväksi myös ulkomaalaisten maassa oleskelun edellytysten selvittämiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää esitettyjä muutoksia kannatettavina, koska ne mahdollistaisivat ilmoittautumisvelvollisuuden käyttämisen nykyistä useammassa tapauksissa ja vähentäisivät siten ulkomaalaisten säilöön ottamisen tarvetta. Kansainväliset ihmisoikeusvalvontaelimet ovat kehottaneet Suomea käyttämään säilöönoton vaihtoehtoja aina kun se on mahdollista ja sen vuoksi on tärkeää, että vaihtoehtoisten turvaamistoimien käyttämistä korostetaan myös laissa.

Lapsen ottamisesta säilöön lakiehdotuksessa esitetään, että ilman huoltajaa olevaa kansainvälistä suojelua hakevaa lasta ei saisi ottaa säilöön ennen kuin häntä koskeva maasta poistamispäätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi ja että huoltajansa kanssa säilöön otettavan lapsen kohdalla edellytetään, että säilöön ottaminen on välttämätöntä lapsen ja hänen huoltajansa välisen perheyhteyden ylläpitämiseksi. Esityksessä ehdotetaan myös lasten osalta ensisijaisesti käytettäväksi muita turvaamistoimia kuten muidenkin ulkomaalaisten kohdalla. Esityksen mukaan lasta olisi myös kuultava ennen päätöksen tekemistä. Kolmanneksi edellytettäisiin, että sosiaalityöntekijälle on varattu mahdollisuus antaa lausuntonsa säilöönotosta.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää erittäin hyvänä asiana sitä, että ilman huoltajaa olevia lapsia ei oteta säilöön ennen täytäntöönpanokelpoisen maasta poistamispäätöksen olemassaoloa ja huoltajan kanssakin vain silloin kun se on välttämätöntä perheyhteyden ylläpitämiseksi. Myös lapsen oman mielipiteen selvittämistä pidetään tärkeänä asiana, koska se YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklan mukaan on selvitettävä ikätasoisesti ja on hyvä, että se on esitetty kirjattavaksi lakiin.

Sosiaalityöntekijän lausunto lapsen edusta säilöönottotilanteessa perustuen lapsen tilanteen ja säilöönottoyksikön tilanteen arviointiin on mielestämme tärkeä asia. Lakiluonnoksen aiemmassa versiossa yhtenä edellytyksenä säilöön ottamiselle oli sosiaalityöntekijän lausunto lapsen edun toteutumisesta ja arvio, että säilöön ottaminen ei ole lapsen edun vastaista. Nykyinen ehdotus siitä, että on varattu mahdollisuus antaa lausunto säilöönnotosta, on selvästi lievempi ja voi johtaa siihen, että lausuntoja ei tosiasiallisesti anneta.

Aiempaan luonnokseen oli myös kirjattuna, että sosiaalityöntekijän lausunto kirjataan lapsen säilöön ottamista koskevaan päätökseen. Tämäkin on poistettu lausunnolla olevasta esityksestä. Samoin oli esitetty, että huoltajan kanssa säilöön otetulle lapselle tehdään oma säilöön ottamista koskeva päätös, johon sosiaalityöntekijän lausunto kirjataan, mutta myös tämä on poistettu uusimmasta luonnoksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan sosiaalityöntekijän lausunnon kirjaaminen lastan koskevaan päätökseen lisäksi lausunnon painoarvoa ja toisaalta kannustaisi sosiaaliviranomaista paneutumaan lausuttavaan asiaan huolellisesti.

Lakiesityksessä ehdotetaan, että mikäli säilöön otettua ulkomaalaista ei ole määrätty päästettäväksi vapaaksi on käräjäoikeuden käsiteltävä säilöön ottamista koskeva asia uudelleen viimeistään kahden viikon kuluttua päätöksestä, jolla käräjäoikeus on määrännyt säilöön otetun pidettäväksi edelleen säilössä. Esityksen mukaan käräjäoikeuden olisi ottaessaan huoltajansa kanssa säilöön otetun lapsen säilöön ottamista koskevan päätöksen uudelleen tutkittavaksi varattava sosiaalityöntekijälle tilaisuus antaa lausuntonsa.

Perusteluteksteissä todetaan tältä osin, että sosiaalityöntekijän kuulemisella pyrittäisiin varmistamaan yhteistyö eri viranomaisten välillä ja sekä lapsen etua ja säilöönoton aikaisia olosuhteita koskevan tiedon saattaminen päätöksentekijän tietoon.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä asiana sitä, että sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus ottaa kantaa lapsen säilössä pitämiseen myös uusia päätöksiä tehtäessä. Säilöönoton pitkittymistä on pyrittävä välttämään varsinkin kun kokemus säilöönottoyksikössä on se, että tuolloin tilanteen yksikössä voivat vaikeuta ja lapsia joudutaan sijoittamaan kiireellisesti lastensuojelulain perusteella. Koska tässäkin kohdassa lausuntoa ei edellytetä vaan siihen varataan tilaisuus, ei voida ennakolta arvioida miten tätä mahdollisuutta käytettäisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemys on, että sosiaalityöntekijän kirjallinen lausunto tulisi edellyttää ennen ensimmäisen säilöönottopäätöksen tekemistä, jolloin olisi mahdollisuus arvioida onko toimenpide lapsen edun mukainen. Jatkossa, kun säilöön ottaminen on jo tapahtunut, on huomattavasti hankalampi toteuttaa muita vaihtoehtoja vaikka säilössä olo ei vastaisikaan lapsen tarpeita.

Perusteluihin on kirjattu, että jos sosiaaliviranomainen katsoisi, että lasta ei tulisi ottaa säilöön, sen tulisi esittää vaihtoehtoista järjestelyä. Näkemyksemme mukaan sosiaalityöntekijä voi lausuntoonsa kirjata, jos hänellä on ehdotus korvaavista toimista silloin kun hän arvioi, että säilöön ottaminen ei ole lapsen edun mukaista, mutta välttämätöntä se ei ole. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on antaa lausuntonsa säilöönnotosta ja päätöksentekijä tekee asiassa päätöksen huomioiden käytettävissä olevat mahdollisuudet.

Erittäin kannatettavana sosiaali- ja terveysministeriö pitää esitystä siitä, että ilman huoltajaa olevan lapsen säilöön ottamista koskeva asia tulisi käräjäoikeudessa käsitellä viipymättä ja viimeistään vuorokauden kuluttua ilmoituksesta ja että säilöönnotto rajattaisiin ajallisesti 72 tuntiin ja vain erityisestä syystä sitä voitaisiin jatkaa toiset 72 tuntia. Esitämme myös, että huoltajan kanssa säilössä olevan lapsen säilössä pitämisen enimmäiskestosta säädettäisiin laissa, jotta säilössä oloajat eivät pitkittyisi.

Lakiluonnoksessa esitetään, että säilöön ottamisen jatkamista koskeva käsittely voitaisiin säilöön otetun ulkomaalaisen tai säilöönnotosta päättäneen virkamiehen osalta toteuttaa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuva tekniikkaa. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan menettelyllä voisi olla myönteisiä vaikutuksia erityisesti niiden lasten osalta, jotka ovat säilöönnottoyksikössä vain yhden huoltajan kanssa. Tällöin heidän ei tarvitsisi jäädä ilman huoltajaa säilöönnottoyksikköön käräjäoikeuden käsittelyn ajaksi.

Lakiehdotuksen pykälää 122 koskeviin perusteluihin on kirjattu lapsen iän määrittämisestä koskevat asiat. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä lähtökohtana sitä, että lapsen iän ollessa epäselvä häntä kohdellaan lapsena, eikä häntä näin ollen otettaisi säilöön, jollei oikeuslääketieteellisellä tutkimuksella saada riittävän selkeää näyttöä täysi-ikäisyydestä.

Esityksen mukaan säilöön otettu lapsi olisi aina sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönnottoyksiköstä annettussa laissa tarkoitettuun säilöönnottoyksikköön ja poliisin pidätystiloihin sijoittaminen ei olisi mahdollista. Olosuhteista säilöönnottoyksikössä ehdotetaan säädettäväksi, että säilöönnottoyksikössä pyritään tilajärjestelyillä luomaan säilöön otetulle lapselle mahdollisimman turvalliset olosuhteet esimerkiksi sisäisen osastoinnin avulla ja että perheenjäsenille tarjottaisiin mahdollisuus majoittua yhdessä ja heille järjestettäisiin erilliset, riittävän yksityisyyden takaavat majoitustilat.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että silloin kun lapsia on välttämätöntä huoltajansa kanssa ottaa säilöön, heille on järjestetty asianmukaiset erilliset majoitustilat.

Säilöön otettujen huolenpidosta ja toimintakyvyn tukemisesta esitetään, että alaikäisten sekä muiden heikommassa asemassa olevien huolenpidon järjestämisessä otettaisiin huomioon heidän erityistilanteestaan johtuvat erityiset tarpeensa sekä varmistettaisiin heidän tilanteensa säännöllinen seuranta ja riittävät tukitoimet ja että säilöön otetulle lapselle järjestettäisiin säilöönnottoyksikön oloihin soveltuva ja hänen ikäänsä nähden sopivaa vapaa-ajantoimintaa.

On erittäin tärkeää, että säilöön otetut haavoittuvassa asemassa olevat ulkomaalaiset, erityisesti lapset, saavat tarvitsemansa tukitoimet. Sosiaali- ja terveysministeriö näkee, että lapsille tulisi hallitusohjelman mukaisesti järjestää tilaisuus koulunkäyntiin ainakin siinä tapauksessa, että säilöön ottaminen kestää muutamia päiviä kauemmin. Tulisi myös varmistaa, että lapsilla on riittävä mahdollisuus ulkoiluun.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää vielä huomiota siihen, että säilöön otossa puututaan vakavasti perusoikeuksiin sellaisten ihmisten osalta, jotka eivät ole syyllistyneet mihinkään rikokseen. Erityisesti lasten kohdalla säilöön ottamista tulee pitää äärimmäisenä toimenpiteenä, johon voidaan ryhtyä vasta kun kaikki muut vaihtoehdot on huolellisesti selvitetty.

Kansliapäällikkö

Erityisasiantuntija

Päivi Sillanaukee

Satu Karppanen

